

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΕΛΛΗΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΥ

Νικόδημος Μεταξάς, ο πρώτος Έλληνας τυπογράφος και τα βιβλία του με τους Ήσους της Πέλης. Ή έκδοσος του πρώτου ελληνικού βιβλίου στην Κωνσταντινούπολη. Ο Μεταξάς και ο Πατριάρχης Λαοικίας. Οι γενεαλογίες πολυπορευτών τυπογραφείων. Σηπνές τρέμου. Τι έγρωμδε- τησε ο Μεωρτής. Πώς την έπαδαν οι Ήσους κελύεροι. Από τυπογράφος... άρχιεπισκοπες.

ΤΗΝ Ιστορία της τυπογραφίας, στα χρονικά του βιβλίου, υπάρχουν και δραματικά κεφάλαια άγνωστα για τον πολύν κόσμο, όπως αυτό που θα διηγηθώμε εδώ.

Ο πρώτος που ανέλαβε την ιδέα να εισαγάγει στην Ελλάδα την τυπογραφία υπήρξε ο Πατριάρχης Κύριλλος ο Λαοικός. Για το σκοπό αυτό έστειλε στην Αγγλία τον Ιερομόναχο Νικόδημο Μεταξά, Κεφαλληνό, να μάθει την τυπογραφική τέχνη. Ο ιερομόναχος αυτός κατέδρασε έλληνα στο Λονδίνο, έβρινε άρκετών καιρό σπουδάζοντας τα κειμήλια της νιγς έρετησεως, και κατά τον Ιανουάριο του 1627 έγύρσε στην Κωνσταντινούπολη με Αγγλικό γραβίρι. Έφερε μαζί του ένα χειροποίητο πιστόριο, κόπες, γραμμάτια τυπογραφικά στοιχεία και διάφορα εκδοχηματικά βιβλία.

Αυτός έβγαλε στην Πόλη, έληξε στον Πατριάρχη Κύριλλο, του υπέβαλε τα σέβη του, και από εκεί, συνοδευόμενος από τον άρχιεπίσκοπο Κορνήλιο, παρουσιάστηκε στον Άγγλο πρεσβευτή και τον παρακάλεσε να εξασκήση την έπαρση του στην Υψηλή Πύλη, για να υψώσει φωνήν ηλιόδια οι Τούρκοι τελωνιακοί στο βρωματιών των μηχανημάτων του. Ο πρεσβευτής ενρωματίστος έδραχησε την προσέλευση, έληξε στο Μεγάλο Βεζύρη και έληξε ιδιόχειρα την άδεια να εισαχθούν ελεύθερα τα τυπογραφικά και τα βιβλία.

Ο Πατριάρχης ήξερε ότι το Έλληνικό τυπογραφείο θα πολεμηθεί άγρια και άνοια από τους Ήσους καλοήγητος της Κωνσταντινούπολης. Για να το εξασφαλίσω λοιπόν, παρακάλεσε τον Άγγλο πρεσβευτή να επιτρέψη την εγκατάσταση του τυπογραφείου στα έσους του πρεσβευτικού κελύου. Άλλο ο πρεσβευτής απάντησε ότι αυτό θα συντίετο να εξασκήση ο Γάλλος ανάδοχος του και προστάτης των Ήσων και ότι, για να εγκατασταθεί άντιότοιμα ο Μεταξάς έπρεπε να άναστασθεί κάποιος άλλος τυπογράφος.

Έβραξε λοιπόν ο Μεταξάς ένα σπίτι κοντά στην Αγγλική Πρεσβεία, εγκατέστησε εκεί τα μηχανήματα του και άρχισε τις έργασίες του κατά το Νοέμβριο του ίδιου έτους. Έτσι είδε γρήγορα το φως το πρώτο βιβλίο του, με τον άσηλοφό τίτλο που έβρινε ιστορικός :

«Τού μακαριωτάτου και σωφροτάτου πατρός ήμου Πάπα και Πατριάρχου Αλεξανδρείας, τα νυν δε Οικουμενικού Κωνσταντινούπολης Κυριλλίου, σύντομος πραγματεία και Ίουδαίων εν άλλη διαλέκτω προς Γεώργιον τόν Πάτριαν. Ένωπιόη εν Κωνσταντινούπολη, διαπάνη τε και έπιμελεία του πανοσιωτάτου και λογιωτάτου, εν Γερονόναχος Κυριών Νικόδημου τού Μεταξά. Εν έτει αχκς'...»

Το βιβλίο αυτό είχε 40 σελίδια και στην προμετωπίδα του φέρει το Βασίλειο έθνοςήμο της Αγγλίας. Είχε από τα σπανιότερα και πολυτιμότερα βιβλία και η άπακτης ενός άντιότου του θεοφειτα άληθινή εντομία από τους βιβλιοφίλους. Ο Μεταξάς άριερωσε το βιβλίο του «τφ άρχοντι Κυριώ Σκαριότω τφ Βλασίω, άνδρι έπιφανεστάτω, διά τας πολλάς αυτου προς το Έθνος ευεργεσίας». Ο ίδιος δε το χαρακτηρίζει ως «πρόμοιον καρπόν της τυπογραφίας».

Οι Ήσους καλοήγητοι, άπονοίον έχουσι της Όρθοδοξίας και του Έλληνισμοφ, έννομενοι με τον πρέσβη της Γαλλίας, έπροσέλευσαν από την άρχη να μεταώσουν το σκοπό του Μεταξά. Κατέφυγαν άμέσως στη συγκοφαντία. Έγραψαν και στον ήρωαίνο της Μονής στην όποιαν άνήκε ο Μεταξάς, ότι τάχα εγκατέστη άντη της Αγγλικανικής Έκκλησίας και τον ένομιώλευσαν να τον άνακαλέσση. Έπειτα, τον κατηγορήσαν ως Λαοήφλο, άσεβητο και όργανο της Αγγλικής Αύλης, της όποιας το σιμόλοφο έφερε το βιβλίο στην προμετωπίδα του...

Ο Ήσος έμενος δεν έδωσε καμιά απάντηση στις ραδιοηριγίες αυτές και τότε οι Ήσους έβγαλαν τη μάσκα και άρχισαν τη φα-

νηφι, προσοπιική καταδίωξη εναντίον του Μεταξά. Έγύρσαν στον λυσοασμένο σκόλο γύρω από το τυπογραφείο του, τον παρακολούθησαν στο δρόμο, τη νύχτα, όταν έπιστρέφει από το πρεσβευτικό κελύο. Τόν εφοβήσαν. Τού έλεγαν :

—Να φρηγή από την Πόλη, άλλωςθ θα σε στωώσουμε!...
Ο Άγγλος πρεσβευτής, για να τον εξασφαλίσω από τους λυσοασμένους αυτούς παρασώφους, του παρεχώρησε ένα δωμάτιο στην Πρεσβεία, όπου ο Μεταξάς ήρριανε το βράδυ να κοιμηθώ, συνοδευόμενος από φύλακες διπλωματικούς... * * *

Άτόμητος ο Κεφαλληνότης αυτός κληρώς και τυπογράφος προχωρούσε στη δουλειά του, τυπώνοντας νέα βιβλία, κυρίως εκκλησιαστικά, άναφερόμενα στην άπεράσπιση της Όρθοδοξίας... Οι Ήσους, βλέποντας την ταχύνη της έργασίας του Μεταξά και τον κίνδυνο που διέτρεχαν τα σιμωμένα του Παπισμού από τη διάδοση συγγρωματίων όρθοδόξων, δεν υπομονήσαν να ήσούσαν. Ή λίσσα τους έπέλασε κάθε όιο. Έβάλαν πάλη σε ένόργεια την συγκοφαντία. Έπήγαν στο Μοικητή του Γαλατά, (ο όποιος ήταν φίλος του Μεγάλου Βεζύρη), του έδειξαν ότι εναντίον των Ίουδαίων σύγγρωμα του Λαοικίωφ, στο όποιον έπληγαν και γνόους περι Μωυσεθων, και τού είπαν όσα η μαύρη ψυχή τους μπορούσε να έπαινοση. Τόν παρακάλεσαν να παραστήση στο Βεζύρη ότι ο Μεταξάς ήταν άνθρωπος πολεμητικό γραμμάτιος, άνθρωπος των μαχών, σταλμένος να διοργανώση έπανασταση, ότι με το άπατηρό πρόσχημα της τυπώσεως και διάδοσης βιβλίων για τα παιδιά, θα κινλώσορη άγρότερα και άλλα εναντίον του Κορνήλιου, που θα τού τα στείλουν από την Αγγλία, ότι ο πρέσβης της Αγγλίας ύποστηρίζει κοινή τους έπαναστατικούς και άντιοθηστικους σκοπούς του, κλπ., κλπ.

Η κατηγορία αυτές ήσαν άρκετές για να ένδοματίσουν σπουδαίος τον Μεταξά. Ο Μέγας Βεζύρης έταράχτηκε πολύ και διάταξε άμέσως να ποικωλοηθώ το σπίτι του Μεταξά από ένα λόγιο γενεαφόρο.

Ο πρέσβης της Γαλλίας, φανατικός προστάτης του Ήσουςισμοφ, μόλις έμαθε ότι έπέτηξε το συγκοφαντικό σέβδιο, έκάλεσε το ίδιο βράδυ σε γνήμιο τους αναδόχους των πρεσβευτικής της Αγγλίας και Έντιτας, για να έυποδίσω έτσι κάθε παρεμπόδι τον ύπλο του άτιμωφ Μεταξά.

Στις 6 Ιανουαρίου 1628, ήμεραν των Θεοφανείων, ενώ οι πρεσβευτικοί έργωμάριαν άντιότοιμα, 150 γενεαφόροι επλοήθησαν το σπίτι του Μεταξά. Ο Γραμματέας της Αγγλικής Πρεσβείας έτρεξε άμέσως επί τάτου για να τον προστάτηνη, άλλα συνέληψη άμέσως και αυτός και ο Μεταξάς, και τους έβλεσαν στη φυλακή του Γαλατά, ενώ οι κάτοικοι της συνοκίας έκείνης έβλεπαν έντρομοι τα παράθυρά τους, γιατί δεν ήξεραν τι σιμωθάνει και πολλά έφοβήοντο. Προ πάντων σιμωές των όρθοδόξων.

Ο λογαός των γενεαφόρων συνέλαβε επίσης όλους τους ύπρετες του τυπογραφείου, έλασε τις κάσες, έληξε τα τυπογραφικά μηχανήματα και τα στοιχεία, τα χρωματά και ότι πολύτιμο βώρηκε, και έφυγε, συνοδευόμενος από ένα Ήσουςη διερωμμένα... Οι Ήσους, για να μετρώσουν τα πράγματα, έδωσαν ότι άνεκαλιόρη συνωμοσία εναντίον της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας, και ότι μέσα στο τυπογραφείο του Μεταξά οι συνωμοτές έλατογραφούσαν τα Σουλτανικά φερμάνια και έβωβαν ζιόδημα νομισματά!... * * *

Την άλλη μέρα, τα κατασχεθέντα βιβλία έξετάσθησαν από δύο Έλληνες, μαριώδεις άνορηθησμούς, πληρωμένους από τους Ήσους. Αυτοί, μπροστά στο Μεγάλο Βεζύρη και στο Μοικητή Γαλατά Έφέντη, μετέφρασαν από το βιβλίο του Πατριάρχη ένα συγκοφαντικό κομμάτι, το όποιον οι Ήσους κατηγορούσαν ως ύπονομηκό. Ο Βεζύρης εξέφρασε ύπόνομη για το Μεταξά, τον όποιον του παρέστησαν ως άνδρα πολεμητικό φρονημάτων και συνεννοημένο με τους Ρώσους για έπανασταση. Άλλο η ύπόνομη αυτές του Βεζύρη άπεκωρήθησαν από το Μοικητή, ο όποιος και άνεξήθησος άνθρωπος ήταν, και καλά είχε άντιληφθεί τις Ήσουςικές μηχανοφριες. Έτσι έξεόδη άπόφασις περιέχουσα κοντά στ άλλα και τά έξης : «Τά κατασχθέντα βιβλία δεν περιέχουν τίποτε έχθρικό εναντίον του Κορνήλιου (οι άπό ο Σουλτάνος παρεχώρησε στους χριστιανούς το δικαίωμα της ελεύθερας εξασκήσεως των χρι-

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ

ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΞ

(Συνέχεια έξ του προηγούμενου)

‘Ο σκότασμος γέρος επροχώρησε προς τή Σιώνην, πού τή βαστούσαν ή Ζερμαίν κ’ ή μητέρα της, και τής είπε με φανερή συγκίνησι : ‘Παιδί μου, έρχομαι να σου φέρω τήν εύλογίαν του Κερσίου. Σου μιλάει ένας παλιός φίλος σου, παιδί μου. ‘Ακουσε με : Δεν σε χάνουμε, Σιώνη... Μηνίξει φέρεις πρώτη για να μάς προετοιμάσες το δρόμο. Θύμισον, αγαπητέ μου τέκνο, να παρακάλεσης τόν Θεόν να μάς στεριέψη τά δάκρυα άπό τά μάτια και να φιλάη και για μάς ένα παρθύσιο χριστιανικό τέλος, σαν τό δικό σου...’

‘Έπειτα τής έπρόφερε τή Θεία Μετάληξη και γονατέησε, όποι έβλεπαν κ’ όλοι οι παριστάμενοι. Αύτ ή στιγμή ό δίκος του ήλάν πρόβαλε όλόκληρος στον όριζόντα και συγχρόνως ή ζωπάνης άντήχησαν άπό τά τρούρα σημεία όλες μάξ.

Δέν ήταν μι άλλη πρόκληση για τους πιστούς ή κοιδονομοσιές αυτές. ‘Ήσαν μι παραφορά του μετάλλου που σκόραζε μέσα στην ατμόσφαιρα όλος τός ήχος κ’ όλες τες άρμονίες.

‘Ο πατέρας, άφού άπετέλεισε τήν προσοχή του, σηκώθηκε κ’ έφυγε με δάκρυα στα μάτια.

‘Η πόρτες τής επαύλου ξανακλείστηκαν και νόητα στο προσέζεφλο τής Σιώνης δέν έμειναν παρά όι οικείοι της, μόνο μισήτορες τής άγωνίας της.

‘Η έτοιμοθάνη άνοιξε τώρα τά μάτια της και περιέφερε γύρω της ένα όργό βλέμμα. Είδε τήν κερία ντε Μελά και τής χαμογέλασε. ‘Έπειτα χαμογέλασε με τή σειρά στη Ζερμαίν, στην Παρθιά, στον Δανδαί και σ’ όλο τό ήπηρετικό προσωπικό, ποίστετε εκεί βουθό και συντριμμένο...

‘Αλλά τό βλέμμα της ζητούσε κάποιον άλλον άκόμη και σταμάτησε τέλος άπάνω στον πριγκίπα, που είχε τήν όμη άρχή και σκοτεινασμένη. Τόν έκάλεσε τότε κοντά της μ’ ένα όργό χαμόγελο στο πρόσωπο και τού ψιθύρισε στ’ αυτί :

‘Ο παράδεισός μου, πατέρα, θάνα και δικός σου... Δέν είν’ έτσι :

–Ναι, αποκρίθηκε ό πριγκίπης, συντριμμένος άπό τή θλίψη, καθώς γονάει μπρος στο κρεβάτι της άνευχίας του.

‘Η Σιώνη πήρε τό χέρι του και τό κράτησε μαζί με τό χέρι της έξεδάλης της, στο αυτί της όποιος κατόρθωσε να προφέρει :

–Νά θυμάσαι !...

‘Η Ζερμαίν έσκυψε δακρυσιμένη και τής φίλησε τά μαυρά της μαλλιά.

Τότε ή Σιώνη, με φρονή που σβανάταν όλοένα, άρχισε ν’ άπαγγέλει τόν τελευταίο άποχωριστικό της :

–Πλάζωμε ή νύχτα !... Δέν σάς βλέπο παιά, αγαπημένα μου πλάσματα !... Μην κλαίτε όμως... Νοιώθω πως πάω προς τήν αύγή... Λουλουδία !... Φέστε λουλουδία ! Πολλά λουλουδία !... Θέλω να τά μωρφο για στερνή φροά...

Σώπασε λίγο κ’ έπειτα συνέχισε :

σπανίζον τον δογματών, καθόλου δέν άμαρτάνουν όταν εκθέτουν διά του τίπου τες ιδέες τους.

‘Έπειτα άπό τή φιλελεύθερη αυτή γνωμοδότησι του Μονφτι, ό ‘Αγγλος πρεσβευτής έπληξε τήν τρίτη μερα στο Μεγάλο Βεζύρη και διαμαρτυρήθη για τή σύλληψη του γοαματιέου του και του Νικολήμου Μεταξά, για τόν όποιον ελετε ότι εινε ήρωος άνθρωπος, κληρικός, καταχόμενος άπό εύγενικά όπλορηνα και ότι εινε ήρωος της ‘Ευνείας.

‘Ο Μέγας Βεζύρης όμολόγησε ότι είχε πέσει θύμα τών ‘Ιησουϊτών και διέταξε ν’ άποφυλακισθή άμέσως ό Μεταξάς και να τού ξαναδώσουν τά κατασχθέντα.

Περισσότερο όμως εθύμωσε για τήν ‘Ιησουϊτική κακοήθεια ό Σουτάνος. ‘Εόγαλε λοιπόν φριμάν έξορίας όλων τών ‘Ιησουϊτών άπό τό κράτος του. Κι’ ό έλεονόμο αυτοί σοφοφόροι αναγκάστηκαν να έγκαταλείψουν άμέσως τό έδαφος της ‘Οθωμανικής Αύτοκρατορίας.

‘Αλλά τό κακό που είχαν κείνη, δέν έπαυε διόρθωση. Τό τυπογραφείο είχε καταστραφεί πιά. Κι’ ό Νικόδημος Μεταξάς, χειροτονηθείς ‘Αρχιεπίσκοπος Ναυπλίας, άνεχώρησε για τήν έδρα του.

– Ζερμαίν, θυμήσον πως τα μαλλιά μου τάξω τάμμα στην Παρθιά... Πατέρα, μη λησμονής πως ό τάφος μου θάνα εκεί κάτω... Λάι, θέλω να βαφτιστής... Κι’ εσύ, Δανδαί, πού μου τό έποσχέθηκες, καθώς κ’ ό θεός μου... ‘Εξαδέλχη μου, γιατί να μη σε γνωρίσω και να μη σ’ αγαπήσω άπ’ τήν άρχή !... Ζερμαίν, πατέρα ! Ν’ αγαπάτε τόν Κάρολο, να τόν ζάνετε ευτυχισμένο...

‘Έξαφνα κάτι είδε μισ’ άπ’ τό τζάμι κ’ άνασπρόθηκε : –Λουλουδία, λουλουδία ! Μου τά φέρνει ό Κάρολος... Δώστε μου τά γοήγορα !...

Αύτ ή στιγμή μπήκαν μέσα δύο άνδρωτοι, που βαστούσαν άπό ένα μεγάλο παχνί γεμάτο λουλουδία.

‘Ο πριγκίπης τά άρπάξε και τά δού μαζί άπ’ τά χέρια τους και, γεμίζοντας τήν άγκαλιά του με τά δροσάλουστα αυτά προιά άνθη, τά σκόρπισε στα πόδια της Σιώνης.

Τήν είδαν τώρα να σηκρά έλαφοι. Στο πρόσωπό της είχε άλωθεί τήν κάπρια ζωηρότης. Τά μαυρά μάτια της πήραν μι χαρούμενη λάμψη.

Τά διάφανα χέρια της ταυτώθηκαν προς τά πάνω και μι τελευταία κραυγή βγήκε άπ’ τό στήθος της :

–Φώς ! Φώς !...

‘Υστερα τά βλέφαρά της ξανακλείστηκαν άμέσως, ή κοκκινάδα του προσώπου της χάθηκε κ’ ένα χαμόγελο έμεινε πάνω στο παγωμένα χείλη της.

‘Η Ζερμαίν, που δέχτηκε ξαφνικά τό κεφάλι της έξεδάλης της στην άγκαλιά της, κατάλαβε πως όλα είχαν τελειώσει πιά και πως ή άθια ψυχή της αγαπημένης της είχε πετάξει για πάντα άπ’ τή γη.

Αύτ ή στιγμή μπήκε μέσα, τριζόντως, ό Κάρολος. Μόλις είδη τή νεκρή, δέν ύποθεσε να κρατήση μι κραυγή άπετέλεισι :

–‘Α, Σιώνη, Σιώνη ! Γιατί δέν με προίμενες ;

‘Η Ζερμαίν πήρε στα χέρια της ήσχα-ήσχα τό κεφάλι της κόρης και τό άπαύτησε πάνω στο προσέζεφαλο

–Κουμάρι ! είτε με σοβαρή φρονή ό πριγκίπης. Δέν πρέπει να ταράζουμε τόν άόνο ήνω της !...

Και, γυρνώντας προς τή Ζερμαίν, που θρηνησε σκαμμένη κοντά στην λατρευτή της νεκρά, τής είτε :

–Παιδί μου, ήσουν ή καλύτερη φίλη της. Τής είχες δοθεί με αγνή άφρασση, όσο έδωσε. Σε σένα έμπέντως άνήκει να φροντίσης για τήν κηδεία της.

‘Η Ζερμαίν στόλισε μόνη της τή νεκρή, όπως άλλωστε της είχε όποσχεθεί, και ύστερα άπό δύο ώρες ή Σιώνη ντ’ ‘Ισα, ντινένη στα λενά, ανακατόταν άκίνητη

μέσα στην ενόρχωση αίθουσα της επαύλου.

Κανένας δέν είχε δεη ποτέ φωαότερη νεκρή. ‘Ο μιστός θάνατος, που παραδίνει στη φθορά τά φωαότερα δημοσιόγηματα της φύσεως, ήμνος άπέριχτο τό λατρεινό πρόσωπο της ποθήνας αυτής, που περικλυομένη όπως ήταν άπ’ τά λουλουδία, έμοιαζε κ’ ή ίδια με λουλουδι.

Τά λεπτά χαρακτηριστικά του προσώπου της είχαν άποχτήσει τόσα μι όφρανια γλυκύτητα. Τό κεφάλι και τά χέρια της έμοιαζαν σαν κερνία. Τά κλειστά βλέφαρά της τήν έβλεπαν να φαίνεται βυθισμένη σ’ έναν ήσυχό ύπνο.

Τά θαμνάσια μαύρα μαλλιά της, που έπεφταν γύρω άπ’ τό σώμα της, καθιστούσαν πού ζωηρή τήν καλλονή της. ‘Απάνω στο άδύνατο στήθος της έλαμπαν όλα της τά στολίδια, που τής είχε βάσει ή Ζερμαίν.

Δεξιά και άριστερά, κάτω άπ’ τες φλόγες τών λαμπάδων, δέν έβλεπε κανείς παρά μονάχα λουλουδία, που γεμίζαν τήν αίθουσα με τή βαρεία μυροδιά τους.

Τό πλήθος αυτό τών λουλουδιών με τά ποικίλα χρώματά τους, έδινε τήν έντύπωση γιορτής μάλλον, παρά κηδείας, τόσο έορταστική ήταν ή όψη του περιβάλλοντος.

Γιά να ικανοποιήσουν τήν ιδιότροπη έπιθυμία της νεκρής, αναγκάστηκαν να ζητήσουν άπό τή Νομισχία τήν άδεια να τή θάψουν μέσα στη σπηλιά της άκτής.

(‘Ακολουθεί)

Τής κρατούσε τό χέρι και τήν κύταζε με βαθεία μελαγχολία...